

Latvijas iedzīvotāju vērtības pēc Eiropas Sociālā pētījuma datiem

Ritma Rungule¹, Silva Seņkāne²

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ *Socioloģijas un psiholoģijas katedra,*

² *Fizikas katedra*

Ievads. Eiropas Sociālais pētījums (*European Social Survey* – ESS) ir starptautisks salīdzinošs pētījums, kas Eiropā notiek kopš 2001. gada. Latvija piedalījies trijos ESS pētījumos: 2006. gadā (3. pētījums), 2008. gadā (4. pētījums) un 2015. gadā (7. pētījums). Pētījumā tiek noskaidrota iedzīvotāju attieksme, viedokļi un pieredze dažādos sociālās dzīves jautājumos. Viens no pētījuma blokiem ir vērtību vērtībām. Vērtību izpēte ESS ietvaros ir balstīta uz Jeruzalemes Ebreju Universitātes emeritētā profesora Šaloma Švarca (dz. 1936) izstrādāto pieeju. Šajā pieejā tiek izdalītas 10 motivējošās vērtības.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir, izmantojot 2008. gada pētījuma datus (2015. gada dati vēl nav pieejami), noskaidrot Latvijas sabiedrībā dominējošās vērtības. Metode: Eiropas Sociālā pētījumā vērtību motivācija tiek noskaidrota ar papildanketā dotiem personas raksturojumiem. Anketā dots 21 dažāda cilvēka raksturojums. Respondentiem, izmantojot 6 punktu skalu (1 – ļoti līdzīgs man; 2 – līdzīgs man; 3 – mazliet līdzīgs man; 4 – maz līdzīgs man; 5 – nav līdzīgs man; 6 – nepavisam nav līdzīgs man) jānovērtē katra raksturojuma līdzības pakāpe. Vērtību skaitlisko izteiksmi veido vidējais aritmētiskais.

Rezultāti. Latvijas iedzīvotājiem tuvākā vērtība ir drošība, pēc tam seko labvēlība un pašrealizācija. Vērtība, kas vismazāk atbilst Latvijas iedzīvotājiem, ir stimulācija, pēc tam seko saskaņa / pakļaušanās un hedonisms. Latvijas iedzīvotāju vērtības kopumā atbilst tendencēm citās Eiropas valstīs: iedzīvotāji vairāk sevi asociē ar labvēlības, universālisma, pašrealizācijas un drošības vērtībām. Mazāk populāras ir varas, stimulācijas un sasniegumu vērtības.

Vērtības tiek apkopotas divās dimensijās: pirmā dimensija skata, kā vērtības motivē cilvēkus īstenot savas personīgās intereses vai kā tās motivē darboties kolektīva un sabiedrības interešu labā; otra dimensija nodala atvērtību pārmaiņām un turēšanos pie vecā jeb konservatīvismu. Analizējot vērtību dimensijas, pašstiprinošo un paštranscendences vērtību pretnostatījumā dominē paštranscendences vērtības, kas ietver universālās un labvēlības vērtības, bet konservatīvisma un atvērtības pārmaiņām pretnostatījumā dominē konservatīvisma vērtības, kas ietver drošību, saskaņu un tradīcijas. To, ka starp šīm abām dimensijām pastāv negatīva korelācija apstiprina arī korelācijas koeficienti (Pīrsona korelācijas koeficients –0,690, Kendala korelācijas koeficients –0,513, Spīrmena korelācijas koeficients –0,686).

Balstoties uz Š. Švarca vērtību interpretāciju, var secināt, ka Latvijas iedzīvotāji vairāk sevi saista ar sabiedrības / kolektīvām vērtībām, nevis individuālām vērtībām. Š. Švarcs kā postkomunisma valstīm raksturīgu pazīmi min konservatīvo vērtību dominanci pār atvērtību pārmaiņām, tā raksturīga arī Latvijas sabiedrībai.

Secinājumi. Analizētie ESS 2008. gada dati parāda to, ka Latvijā dominē konservatīvās vērtības, starp kurām svarīgākā ir drošība, konservatīvas vērtības ir arī saskaņa / pakļaušanās sociālajām normām un ekspektācijām, kā arī cieņa pret kultūras un reliģiskajām tradīcijām. Otrajā dimensiju skalā dominē sabiedrības un kolektīvās vērtības pār individuālajām vērtībām, visu cilvēku, kā arī tuvāko cilvēku labklājība tiek uzskatīta par svarīgāku mērķi nekā paša individuālie sasniegumi, sociālais statuss un prestižs. Šāda vērtību kombinācija labāk palīdz saprast Latvijas un citu Baltijas valstu vietu Izdzīvošanas-pašizpaušmes vērtību skalā Pasaules vērtību pētījumā (http://www.worldvalues-survey.org/images/Cultural_map_WVS6_2015.jpg). Izdzīvošanas vērtības Baltijas valstu gadījumā interpretējamas kā pašsaglabāšanās vērtības, kas mazāk tiek attiecinātas uz individuālo labklājību, bet vairāk uz nācijas saglabāšanos un izdzīvošanu.

Pētījums izstrādāts Valsts pētījumu programmas 5.2. EKOSOC-LV, projekta “Refleksija par vērtībām un rīcības modeļi sociālo un ekonomisko pārmaiņu laikā” ietvaros.